IORDAN DATCU
Institutul de Istorie şi Teorie Literară „G. Călinescu” (Bucureşti)

ION BUZDUGAN ŞI CÂNTECELE DIN BASARABIA

Abstract. This paper presents a retrospective of literary criticism that referred to Ion Buzdugan's (1889-1967) works. He was a poet, folklorist, translator and journalist. The poet's works, his activity as a poetry translator, as a folklorist and folklore collector enjoyed high appreciation from prestigious names of Romanian criticism such as Nicolae Iorga, Eugen Lovinescu Pamfil Seicaru, Perpessicius, Vladimir Streinu, Ion Pillat Pan Halippa, Serban Cioculescu, Mircea Scarlat, Dumitru Micu, Gheorghe Grigurcu, Mihai Cimpoi etc.

Keywords: broken traditions, cultural interest, poetic culture, destructive rigor, new character, religious atmosphere, thrill of mysticism, magician of rhythm, melancholic elegance.

Receptarea liricii basarabene de la începutul secolului XX, reprezentată de poeți precum Tudose Roman, Pan Halippa, Ion Buzdugan şi Al. Mateevici a fost, în critica literară a vremii, contradictorie. E. Lovinescu, spre exemplu, a salutat pe deoparte, cu „bunăvoință şi bucurie descălicarea lui Ion Buzdugan în literatura noastră”; iar pe de alta, văzând în el „un sol al unei tradiții întrerupte aproape un veac” a opinat că poetul „Miresmelor din stepă”, volum recenzat în *Sburătorul literar* (1922, nr. 47) – „prin forja împrejurărilor, era fatal să reprezinte un stadiu de evoluție de mult depăşit”, poezia sa integrându-se „mai mult în cadrele culturii decât ale artei române”. Mai lapidar, în *Istoria literaturii române contemporane*. 1900-1937 (Bucureşti, 1937), după ce critică o serie de poeți sămănătorişti, îşi repetă opinia: „De contribuția literară a Basarabiei nu ne putem apropia decât cu interes cultural şi cu amorțirea scrupulelor estetice”. Şi atunci de ce consemnează creația lirica a poeților amintiți? „Numai gândul că unele din aceste versuri au fost scrise înainte de război şi că reprezintă, prin urmare, dovezi de continuitate cultural românească într-o epocă de înstrăinare ne face să răsfoim, de pildă *Miresmele din stepă* ale lui Ion Buzdugan sau *Poeziile* lui Mateevici, cu o poezie citabilă (Limba noastră) şi chiar *Flori de pârloagă* ale lui Pan Halippa”. Taxarea celebrei poezii a lui Mateevici doar ca citabilă este, în mod evident, o nedreptate.

E. Lovinescu i-a tipărit lui Buzdugan, în *Sburălorul literar*, câteva poezii: *Căsuța noastră, Vinerea Patimilor, Seceri de aur, Făuritorii* şi *Rândunica*. Criticul literar, într-un interviu, pe tema valorii estetice a literaturii basarabene, pe care i 1-a luat AI. Robot, apărut în *Gazeta Basarabiei* (an. 1, nr. 11, 26 nov. 1935), a indicat cauza majoră a stării de înapoiere a literaturii basarabene: „Stăpânirea rusească s-a arătat de-o rigoare

BDD-A6772 © 2013 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 02:59:56 UTC)

destructivă atât de strașnică încât a împiedicat orice renaștere culturală; pe cei de sus i-a deznaționalizat, iar pe cei de jos i-a menținut în cea mai neagră beznă ce se poate închipui. De unde aveau să iasă atunci scriitorii şi oamenii de cultură?" În aceeaşi gazetă, în numărul 35, din 26 decembrie 1935, E. Lovinescu a publicat articolul *Poezia lirică basarabeană*, în care a opinat că „lipsa contribuției basarabene este mult mai mare în poezie, considerată sub raportul valorii absolute, se poate spune că chiar e absolută". Cauza acestei stări o explică astfel: „prin lipsa unei culturi poetice apusene şi prin străduința de a se prelungi poezia populară, contribuția poeziei lirice basarabene nu putea fi decât anacronică". Poeziile lui Al. Mateevici şi Ion Buzdugan, privite din perspectiva momentului când scria criticul, erau „modeste prelungiri ale poeziei populare".

Informațiile de mai sus le-am luat din E. Lovinescu, *Sburătorul, Agende literare*, ediție de Monica Lovinescu şi Gabriela Omăt, note de Al. George, Margareta Feraru şi Gabriela Omăt, voi. IV, Bucureşti, Minerea, 2000, p. 434-435.

Nicolae Iorga, în articolul *Un poet basarabean* (din *Ramuri*, 1922, nr. 48) îi face volumului *Miresme din stepă* o călduroasă primire: „O întreagă serie de duioase imnuri vădesc o profundă iubire de țară, de țara cea mică şi de țara cea mare. Dar meritul acestei poezii nu se opreşte aici: o filozofie panteistă, de sete a confundării cu natura, se desface din priveliştea acestei lumi iubite şi astfel scriitorul ar dori, cum spune în lungi versuri de armonie, «Să mă renasc un fir de iarbă, sau de floare/ Şi să mă legăn lin sub vântul verii cald»". În poeziile *Ziditorului* şi *Pomenirea măriilor*, N. Iorga crede că „sunt frumuseți noi, care se adaugă limbii româneşti".

Într-o scurtă prefață, scrisă pentru *Miresme din stepă*, dar care n-a apărut nu se ştie din ce motive, N. Iorga a scris că volumul „aduce o mireasmă, uneori tare, câte o dată foarte dulce, de poezie nouă, culeasă din câmpii". Textul acestei prefețe a apărut la ediția a doua a cărții (Editura Sfera, Bârlad, 2011), îngrijită de C. D. Zeletin. Vladimir Streinu, în recenzia la acelaşi volum, apărută în *Cugetul românesc* (1922, nr. 8-9), apreciază că el „constituie, alături de opera întreruptă subit a lui Al. Mateevici, în literatură, prima contribuție ponderoasă a Basarabiei". Mai mult decât atât, socoteşte că Buzdugan depăşeşte media poeziei basarabene a timpului: „Situat cu câțiva paşi înainte de scriitorii basarabeni care, cei mai mulți, bâjbâiesc în neputința de a stăpâni idiomul literar, dl. Buzdugan îşi dozează cu pondere elementul artistic, aşa încât substanțialitatea poeziei sale adesea se autentifică prestigios. O tradiție certă şi luminoasă îl dezmiardă. Din dragostea duioasă ce-i poartă o prisosință generoasă se revarsă şi pe pământul din care a înflorit mitic această tradiție". Poezia volumului „capătă un miros sănătos şi reavăn de pământ umed ca o căpiță de fân".

Tânărul critic literar Şerban Cioculescu, care a debutat în numărul I, din I februarie 1923, al revistei *Facla literară*, a recenzat, în numărul 6, din 8 martie 1923, volumul de versuri al lui Buzdugan, *Miresme din stepă*. O recenzie nesemnalată de nimeni până acum. Primirea volumului este una foarte drastică: „Poeziile lui I. Buzdugan n-au darul de a ne putea atrage prin însuşirea de frumos. Le lipsesc toate elementele: sensibilitate, imaginație, idei şi formă artistică originale". Poetul basarabean este îndatorat unor poeți precum V. Alecsandri. Bolintincanu, Goga, Iosif. Sentimentalismul poetului „se apropie de acela al lui Alecsandri sau al lui Bolintincanu". Caracterul popular, scrie recenzentul,

BDD-A6772 © 2013 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 02:59:56 UTC)

este „de bază la Buzdugan”. Sunt aduse, de fiecare dală, concludente exemple. Volumul în ansamblu este apreciat doar ca lăudabil, doar ca încercare „de poezie populară basarabeană, de încorporat la literatura noastră”.

Perpessicius, bun prieten al poetului, cu care a purtat corespondență, i-a recenzat volumele *Țara mea* (1928), cartea a doua din *Cântece din Basarabia* şi *Metanii de luceferi*. Criticul vede în Buzdugan „un idilic, hrănit cu sevă poporană, cu oarecare modele ruseşti şi a-şi fi adâncit, pe cât se pare, poezia de suprafață rurală din *Miresme din stepă*. În poemele *Podgorii de aramă* este tot ce se poate cere şi toi ce poate fi mai de preț în repertoriul liricei d-lui Buzdugan”. Textele din *Cântece din Basarabia*, scrie criticul, „ilustrează acea vervă neadormită a muzei populare şi vor fi folosite, de bună seamă, pentru studiile comparative ale folclorului național”. Poetul Ion Pillat, în prefața la culegerea *Poeții basarabeni* (Bucureşti, 1936, ediția a doua în 1943), subliniază caracterul țărănesc, patriarhal, rustic al poeziei celor amintiți mai sus, şi face o mențiune pentru Buzdugan care s-a „integrat după război în poezia noastră tradiționalistă, dar păstrând, cu forma artistică împrumutată aici, caracterul neaoş basarabean”. Poeții amintiți „au reuşit să creeze dintr-un grai țărănesc ale cărui preocupări şi posibilități nu depăşeau realitățile imediate ale satului, o limbă literară capabilă de a reda în poezie taina, harul şi frumusețea sufletului moldovenesc”. Ion Pillat, mai mult decât alți comentatori ai liricii basarabene, a remarcat că vecinătatea cu poporul rus n-a rămas fără o anume amprentă pe poezia basarabeană, căreia i-a imprimat „misticismul său specific”. De aci, într-o oarecare măsură prezența în lirica basarabeană a acelui „fior de adânc misticism, o atmosferă religioasă rară şi curată, o mare şi creştinească dragoste pentru acei care suferă şi muncesc în umbra satelor şi în soarele holdelor bogate”.

Ion Pillat şi Perpessicius au selectat, în *Antologia poeților de azi* (I-II, 1925-1927), poeziile lui Ion Buzdugan *Brumarul, Toamna în podgorii* şi traducerile *Herghelii* (Serghei Esenin) şi *Toamna* (C. Balmont).

Cele mai multe sufragii din partea criticii le-a obținut volumul *Miresme din stepă*. Perpessicius, care, cum am amintit, a scris despre trei cărți ale lui Buzdugan, a negat calitățile artistice ale volumelor *Metanii de luceferi* (1942) şi Țara mea, poeme 1918-1928. În *Țara mea*, cuprinzând poezie patriotică, Perpessicius nu constată decât „prolixitate întinzându-se pe zeci de versuri, câteva clişee din Alecsandri”, „apostrofări presărate cu imagini şi locuri comune inevitabile”. Nu mai sus valoric în opinia criticului, a fost volumul *Metanii de luceferi*, unde constată că „atât religiozitatea, cât şi expresia sunt deopotrivă deficitare. Cele mai multe din temele d-lui Ion Buzdugan suni parafraze, când nu sunt şi simple transpuneri a unora sau altora din datele evanghelice şi ele folosesc când versul scurt, oarecum popular, de colindă şi când deopotrivă versul lung, din cale afară de prolix, precum diluata *Tânguirea Maicii Domnului*, unde intr-o versificație vlahuțiană, totul se îngreuiază şi sfârşeşte în duhul lipsit de strălucire şi de prestigiu eufonic”.

G. Călinescu, în Istoria literaturii române... (1941), în cele câteva rânduri consacrate lui Pan Halippa. propune o caracterizare a liricilor basarabeni: „Ceea ce este simpatic la Pan Halippa ca la basarabeni în general (mai putem cita pe Ion Buzdugan) este acea vorbire apăsată care sună pentru urechile noastre de azi cum trebuie să sune pentru francezi franțuzeasca canadienilor”.

BDD-A6772 © 2013 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 02:59:56 UTC)

Mircea Scarlat, în *Istoria poeziei româneşti* (III, Minerva, 1986, p. 56), în capitolul *Modernismul moderat*, îl citează şi pe Ion Buzdugan între alți 44 de colaboratori la *Sburătorul* care „nu au reuşii să dureze în istoria poeziei noastre".

Mihai Cimpoi, în *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia* (Chişinău, Editura Arc, 1996, p. 112-115), propune o repoziționare a poeziei lui Buzdugan, o resituare mai favorabilă a sa, fără să citeze vreun critic de la Bucureşti, vreo opinie a acestora: „Expediat prea uşor în tagma «minorilor» şi «medienilor». Ion Buzdugan capătă contururi viguroase de creator liric important, tipic basarabean, ce dă glas «lumii jalei şi durerii» şi, totodată, renunță la registrul minor, urieşizând şi croizând viziunile". Criticul nu se împacă nici cu trecerea poetului printre tradiționaliști, tradiționalismul lui fiind numai al cadrului, în vreme ce „în fondul viziunilor el fiind un neoromantic şi un neoclasicist cu note evidente de mesianism expresionist social ce-l situează în linia Goga-Cotruş". Citând din poeziile Pe *Valea Prutului* şi *La mănăstire*, vede în Buzdugan „un magician al ritmului, în versurile sale auzindu-se ecouri din Eminescu, Goga, precum şi din poezia rusă".

Marian Popa, în cele câteva cuvinte cu care-l caracterizează (în *Istoria literaturii române de azi pe mâine* (II, 2001) pe Buzdugan, îl situează pe primul loc pe folclorist: „culegător de folclor şi poet naturist, religios, simplu şi melodios". Gheorghe Grigurcu, în articolul *Un fiu al Basarabiei* (*Cafeneaua literară*, an. XI, nr. 2, 2013), în care recenzează ediția a doua a volumului *Miresme din stepă*, îngrijită de C. D. Zeletin, îl situează pe Buzdugan în momentul în care şi-a scris versurile: „Versurile sale, plasate în timpul în care au fost aşternute, vădesc, din punct de vedere literar, mai mult decât o agreabilă cursivitate, un tip de eleganță melancolică ce ne poate încă reține interesul. Constituie un document nu doar moral ci şi liric. Găsim în ele ecouri fireşti din Goga, din Macedonski şi Pillat, topite într-o pastă melodioasă, precum o complinire a discursului acestora cu un prețios acord venit de pe un meleag românesc mai urgisit în destule privințe decât Ardealul". Criticul citează din poeziile *Sub vraja trecutului*, *Toamna în parc*, *Noaptea în Buceag* şi *Leagănul viei* şi conclude: „Cutezăm a spune: Ion Buzdugan e în continuare un autor «pentru minte, inimă şi literatură»".

Din colecția sa de folclor Buzdugan a tipărit două cărți: *Cântece din Basarabia* 1906-1915-1921 (Chişinău, Tipografia Societății „Luceafărul", 1921, 200 p.) şi *Cântece din Basarabia*, cartea a doua (Ramuri, Craiova, 1928, 160 p.). Primul volum are o dedicație: „Memoriei neuitatului Gheorghe Coşbuc, poet al țărănimei, închin aceste fiori sfioase, culese din câmpia Basarabiei". Are, de asemenea, un motto din celebra *Doina* a lui Mihai Eminescu: „De la Nistru pân' la Tisa/ Tot românul plânsu-mi-s-a,/ Că nu mai poate străbate/ Dc-atâta străinătate". Are şi o Precuvântare, semnată de Pan. Halippa, pe care o reproducem în integralitatea ei, dată fiind raritatea cărții lui Buzdugan: „Cel dintâi mănunchi de fiori de pe câmpia Basarabiei, socotită atâta vreme stearpă! Şi ce miros plăcut, miros plin de farmec, miros de primăvară. Sunt fiori, sădite şi crescute cu grijă şi dragoste de către iubitorii de frumos, ce neamul nostru moldovenesc îi are din belşug, în satele tupilate prin văile şi hârtoapele Basarabiei. Harnicul nostru prieten Ion Buzdugan (Nică Romănaş) le-a adunat din gura flăcăilor şi felelor, în mai multe părți ale țării.

BDD-A6772 © 2013 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 02:59:56 UTC)

Aceste plăsmuiri frumoase au fost multă vreme singura dovadă că neamul moldovenesc în Basarabia trăieşte. Rece era vântul care sufla de la miază-noapte, din împărăţia robiei şi întunericului ţarist, dar florile sufletului moldovenesc n-au îngheţat, căci erau nemuritoare. De azi înainte ele vor înflori în voie, scăldându-se în lumina şi căldura soarelui românesc. Multă vreme cântecele noastre au fost singurul semn de legătură vie a poporului moldovenesc din Basarabia cu bolta înstelată şi cu Dumnezeul veşnic din cer. Slujitorii oficiali ai credinţei înălţau rugăciunile lor în limba slavonă, străină auzului şi sufletului moldovenesc. Să nu fi fost cântecele moldoveneşti, poporul nostru din Basarabia pierdea legătura cu cerul şi nădejdea într-un viitor mai bun pierea cu lotul. Azi aceste nădejdi înmuguresc ca pomii în primăvară. Şi ele vor înflori în curând şi vor da rod. Binecuvântat deci fie cântecul moldovenesc – podoaba sufletului nostru şi liturghia durerii noastre în veacul de robie şi durere, prin care am trecut! 10 Mai 1917".

Textul lui Pan. Halippa este un vibrant, veritabil poem.

Colecţia lui Ion Buzdugan nu este – cum scrie Pan. Halippa – „cel dintâi mănunchi de flori de pe câmpia Basarabiei". Noi socotim a fi acest prim mănunchi *Suspine*, adunate de Gheorghe Madan, cu o prefaţă de George Coşbuc (Bucureşti, Editura librăriei Storck & Müller, colecţia BPT, nr. 138, 1897, 90 p.).

Abia la al doilea volum al *Cântecelor din Basarabia* (1928), aflăm gândul care l-a mânat pe Buzdugan să realizeze şi tipărească cele două cărţi: că a adunat cântecele şi le-a transcris cuvânt cu cuvânt, „păstrându-le caracterul limbei în pronunţare locală", că n-a făcui „o lucrare ştiinţifică în transcriere academică", ca astfel cântecele să se întoarcă de unde au fost culese, „pentru a înviora izvorul de unde au lăcrămat". În fine, a publicat cea de a doua carte la împlinirea unui deceniu de la Marea Unire din 1918. Nu l-a mânat în tipărirea textelor doar valoarea lor estetică: „Întâi, aceste *Cântece basarabene*, cred că merită să vadă lumina tiparului nu numai pentru frumuseţea lor, dar mai cu seamă pentru ceea ce reprezintă ele, din punct de vedere istoric şi naţional, în comoara culturii noastre româneşti: pentru că în ele, ca într-o oglindă, se răsfrânge icoana sufletului românesc al norodului din Basarabia în zilele negre, trăite de el sub jugul robiei ţariste. Apoi, pentru că înăuntrul acestor pagini se vor păstra de-a pururi vii izbucnirile de revoltă şi mândrie sufletească ale moldoveanului de dincolo de Prut, care stăpân la el acasă şi păzilor al graiului şi al datinilor strămoşeşti, se împotrivea dârz cotropirei moscalului venetic, în singurul fel în care vremurile îi îngăduiau să se împotrivească".

Textele au fost culese din judeţele: Bălţi (Brânzeni, Petroasa, Flămânzeni, Camenca, Chetriş, Pătruşeni, Răsipeni, Dumbrăviţa, Călineşti, Duşmani, Aluniş, Buteşti, Surzeni, Condrăteşti, Bogheni, Mândreşti, Sângerei, Glingeni, Bocăni, Burghelea, Burşucani), Soroca (Vasălcău, Cobâlnea, Bacsani, Ştefăneşti, Frumuşica, Trifăneşti), Chişinău (Chiştelniţa, Pârjolteni, Lăpuşna, Mileşti, Hânceşti, Vadul lui Vodă, Goreştii Chişinăului, Călăraşii Chişinâului, Câşla Chişinăului), Bender (Porumbica), Orhei (Holercani, Călăraş), Hotin (Badragii Noi). Cu excepţia câtorva balade (*Chira, Cântecu lu Vâlcu, Corbea, Ilenuţa, Gruia lui Novac*), colecţia lui Buzdugan cuprinde mai toate secţiunile liricii.

Mai mult decât culegerea lui G. Madan, amintită mai sus, colecţia lui Buzdugan conţine, în cea de a doua parte a ei, un tulburător capitol de cântece de înstrăinare,

BDD-A6772 © 2013 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 02:59:56 UTC)

de virulentă acuzare a „rusului păgân”, din care citãm câteva: „Rusule şi măi moscale/ Nu-mi fă ţara de ocară/ Că Dumnezeu are scară:/ Are-o scară de suit/ Şi una de coborât/ Când te-a coborî de sus/ Rusule, păgân de rus/ Nici nu-i crede c-ai fost sus!/ Ţi-a părea c-a fost un vis/ Un vis negru şi urât,/ Cât de jos te-a coborât!.../// Foaie verde cucurus,/ Măi moscale, pui de rus,/ Nu-mi face neamul de râs:/ Pe fii nu mi-i moscăli/ Limba nu-mi bajucuri,/ Că eu când te-oi blăstăma,/ Ca roua ti-i scutura,/ Ca pleava ti-i vântura,/ Spulberat din ţara mea.../ Nime-n lume nu va şti/ C-ai fost mare şi eu mic, /Măi moscale, venetic!... Foaie verde salbă moale,/ Rusule şi măi moscale,/ Nu-mi face ţara de jăle/ Că ţara ni-ai pustiit/ Pe flăcăi i-ai moscălit/ Mi-ai scos boii de la jug/ Şi feciorii de la plug/ Şi i-ai dus la bătălie,/ Numai Dumnezeu îi ştie.// Măi rusule şi moscale,/ Nu-mi face ţara de jăle/ Boii nu mi-i dejuga,/ Fraţii nu mi-i depărta,/ Că cu când ti-oi blăstăma,/ Ca iarba ti-i legăna,/ Ca frunza ti-i spulbera;/ Frunza-n toamnă când păleşte/ Codrul când îngâlbineşte/ Şi vântul mi-1 vântureşte.// Foaie verde lemn uscat/ Rusule, neam blâstămat/ Când ţi-a fi mai greu de chin/ Să fii ca mine străin,/ Când ţi-a fi traiul mai drag,/ Să fii ca mine iobag/ Să te văd umblând pribeag,/ În opincă şi toiag/ Cerând mila de la prag!.../// Când ţi-a fi jugul mai greu, / Să te-ajungă chinul meu!.../ Când ţi-a fi traiul mai bun,/ Să te văd printre nebuni!.../ Când îi fi mai cu noroc/ Să te văz arzând în foc;/ Sâ văd cum te prinde para,/ Cum mi-ai ars tu inimioara,/ Cum mi-ai pustiit tu ţara”.

Reflexele poeziei populare sunt mereu prezente în versurile sale, ca, spre exemplu, în *Vremuri de pribegie*, din volumul *Miresme din stepă*, în care accentele liricii populare se îmbină cu acelea din *Doina* lui Mihai Eminescu: „Doamne, vezi cum vin din pustă/ Nouri negri de lăcustă./ Cum vin norii vâlvătaie/ Fluturând ca o văpaie,/ Pârjolindu-ne ogorul,/ Sugrumându-ne poporul.../ În cernita depărtare/ Ochii cât cuprind în zare:/ Oameni, tabere şi turme/ Şirul nu mai vezi să-şi curme/ Cară, pline cu povară/ Băjenari – fugari din ţară./ Copilaşi – răzleţi de mume/ Rătăcind, se duc în lume.../ Oameni înhămaţi la hloabe/ Babe, gârbove şi slabe/ Cari parcă-s nişte gheme.../ Şi moşnegi, albiţi de vreme./ Vechi, ca nişte sfinţi din veacuri/ Sprijinindu-se-n toiaguri,/ Îşi iau drumul pribegiei/ Vatra părăsind urgiei.../Iar în urmă: lanu-i drum/ Ceru-i flăcări, câmpu-i scrum/ Şi cât vezi sub zări, departe/ Totul e prăpăd şi moarte/ Numai sate-ncenuşite/ Numai visuri prăbuşite/ Numai câmpuri sângerate/ Numai cruci nenumărate:/ Lângă drumuri, cruci cernite,/ Ţării mele răstignite!...”

La secţia Manuscrise a Bibliotecii Academiei Române se află, sub cota A1963 (abc), trei manuscrise ale lui Ion Buzdugan: *Poezii cu caracter naţional-popular inedite, Cântece de durere* 1905-1908 (56 pagini), *Din folclorul basarabean, Bucăţi culese de Ion Buzdugan în anii 1912-1915* (128 pagini) şi *Urări rostite de vorniceii moldoveni la ceremonialul nupţial* (15 pagini).

Manuscrisul de poezii cu caracter naţional-popular, deci cu versuri originale, cuprinde următoarele titluri: *Ţara mea, Taci, măi vânt, Călătoria verii, Vai sărmani fraţi, Maicii Ţări, Înspre Andrei (vraja fetelor), Iarna, La muncă, fraţilor, Viaţa, Traiul nostru, Cântecul nevestei, Doina, De ce?, Dreptatea ţăranului, Doina Prutului, Cucuşor, Cântecul fetei, Ţiganul şi curcanu, Doina ciobănească, În război, La priem (recrutare), Trei ţigani,*

BDD-A6772 © 2013 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 02:59:56 UTC)

Mama, Cântece din popor (1-3), *Ţiganul în cort, Deşteaptă-te, române!, Hai, fraţilor, sculaţi!, Codrule, măria ta, Pe malul Nistrului, Schitul Ţipova, Pe Nistru, Vai, Nistrule, O dulce mamă, scumpă ţară, Doina codrului, Cu Anul nou*.

Nota generală a acestor versuri este folclorismul lor, poetul scriind doine, inspirându-se din snoave (cele despre ţigani), versificând obiceiuri populare, ca acela al fetelor în seara sfântului Andrei. Ilustrativă pentru instrumentarul poetic al acestor inedite este *Doina Prutului*: amestec de folclor şi de Eminescu: „Ce te tulburi, Prutule/ Prutule, pierdutule./ De ce nu m-aş tulbura/ Dacă plânge ţara mea:/ Sub cătune, sub zăvoare,/ Zace ţara la-nchisoare/ În temniţă fără soare/ Fără soare şi lumină/ Ţara geme şi suspină" etc. Dacă poetul n-a publicat acest ciclu, am putea presupune că l-a socotit un stadiu depăşit în demersul sau poetic, dacă n-am şti că nota folclorică a rămas pentru el o constantă, pe care i-au remarcat-o mai toţi criticii care au scris despre cel mai bun volum al său, *Miresme din stepă*.

Pe coperta unuia din cele două volume de *Cântece din Basarabia*, Buzdugan anunţa că i-au apărui volumele *Poveşti din Basarabia* (vol. I) şi *Doine haiduceşti*, versuri şi colinde, urături, conocării etc., volume care nu există la Biblioteca Academiei Române.

Manuscrisul *Din folclorul basarabean*. *Bucăţi culese de Ion Buzdugan în anii 1912-1915*, aduce multă lirică populară, de dragoste, de înstrăinare, de jale, de cătănie, de haiducie şi cântece satirice. Locul textelor care denunţau asuprirea moscovită, este luat acum de alte cântece, tot protestatare, cele despre priem (recrutare), mai numită, în Basarabia şi în Transnistria, moscălie (Nichita Smochină are un articol cu acest titlu). Reproducem un astfel de text: „Frunzuliţă şi-o urzică,/ La Moldova cea mai mică/ Frumoşi flăcăi se ridică,/ Bălăi şi creţi la chică/ Şi-mpăratul mi-i înhaţă,/ Mi-i înhaţă, mi-i încalţă,/ Mi-i îmbracă în mântale,/ Mi-i încinge cu curele,/ Cu curele mărunţele/ Mor părinţii lor de jele,/ Şi îi tunde pân-la piele,/ Şi le dă chica-n gunoi./ Merg copile la plimbare/ Şi strâng chica-n buzunare/ Şi-o fac ele smocurele/ Şi le pun în sân la piele/ Şi le trimit la nemurele,/ Să ne plângă dor şi jele". Spre deosebire de cele două volume tipărite, manuscrisul pe care-l prezentăm aduce un set remarcabil de proză populară (*Povestea Sf. Gheorghe, Povestea lui Dumnezeu, Vanghelia ţigănească, Amintirea ostaşului din '77, Tânguirea Maicii Domnului, Vorbea odată Dumnezeu, Nefârtatele, Povestea lui Anton Tioi, feciorul oilor* (care se întinde pe 22 de pagini)). Tot o noutate, faţă de volumele tipărite, este şi setul de conocării: *Conocărie, Iertăciune, Închinarea pocloanelor, La înmănarea darurilor.*

Toate textele, fie cântece lirice diverse, fie proză populară vădesc că Buzdugan le-a cules cu grijă. Manuscrisul, un caiet de format mare, scris cu creionul, pare a fi fost caietul de teren al folcloristului, care în câteva cazuri, din graba de a prinde totul, a scris textele versificate în rând continuu, cum scriu oamenii fără multă instrucţie, care nu percep că versurile se aşează după rime. Ca probă a autenticităţii, citâm *Pocloanele miresei*: „Bine te-am găsit, cucoană mireasă/ La acest capăt de masă/ Cu pahare pline,/ Cu cuvinte bune./ Poftim şi primeşte/ Şi cu dragoste mulţămeşte./ Stai, cucoană mireasă,/ Nu te bucura la luat,/ Ca măr dulce la legat./ De-ar fi bun l-ai nuşca,/ De-ar fi rău l-ai arunca./ Acesta-i măritatul,/ Cu bărbatu te-ai luat./ Stai să ţi-l laud pe cuconul mire/

BDD-A6772 © 2013 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 02:59:56 UTC)

Cât e de harnic/ Cât coseşte el într-o vară/ N-are ce mânca o carlână chioară într-o seară./ Părinţii au zis că te-ar mărita,/ Da dumneata ai zis că-ţi vei face seamă/ Într-o oală cu zeamă./ Poftim şi primeşte/ Şi cu dreptate mulţumeşte" (Cules de la Toader Pâslaru, din Burdelea). Un capitol firav al întregii colecţii de cântece populare a lui Buzdugan este acela al baladelor. La sfârşitul micului manuscris *Urări rostite de vorniceii moldoveni*, există câteva astfel de cântece, de balade, culese, scrie folcloristul, „de la căpitanul de stat major general Zaşciuc în 1860". Nu se precizează cine le-a cules de la acesta. Cei mai vestiţi haiduci „erau Codreanu, Voicu, Bujor, Ursu, Tubultoc". Urmează un cântec despre Codreanu, „un haiduc apărut pe timpul domniei lui Matei Ghica în Moldova, pe Nistru, lângă Movilău", un alt cântec despre Codrean la „judecata domnească", urmat de „răspunsul lui Voicu la judecata domnească", în fine de un cântec intitulat Ştefan cel Mare şi maica sa.

Criticii care s-au aplecat atât asupra poeziei originale, cât şi a celei populare din *Cântece din Basarabia* au observat nota lor general românească. Şerban Cioculescu se întreba: „În ce măsură găsim caracterul basarabean în poetul nostru? Este greu de răspuns". Totodată, observa că poetul are „aspiraţii, elanuri, dar cât de depărtate de misticismul slav!" Perpessicius, de asemenea, în recenzia despre *Miresme din stepă*, a scris că „Poezia d-lui Buzdugan e din producţia poetică de peste Prut cea mai puţin basarabeană". Folclorul cules şi publicat de el, ca şi colecţia inedită aflată la Biblioteca Academiei Române, prezintă aceeaşi notă general românească. Parcurgând-o, retrăieşti sentimentul pe care 1-a avut George Coşbuc citind colecţia *Suspine* (1897) a lui Gh. V. Madan: „Multe dintre poeziile basarabene sunt tocmai pe tocmai aşa cum le ştiam eu de mic copil de-acasă, din nordul Ardealului şi cum le-am citit şi în Banat şi în Crişana etc. Explicarea acestui fapt e un lucru aşa de mângâietor şi însufleţitor în ce priveşte cestiunea unităţii de limbă şi de sentimente la toţi românii".

Şi bogăţia şi autenticitatea sunt note de seamă ale liricii din colecţiile sale. De asemenea, ceea ce a remarcat Perpessicius în recenzia, inclusă în *Menţiuni critice* (vol. II, 1934), despre cea de a doua carte de *Cântece din Basarabia,* că autorul ei a făcut „operă de folclor", am zice de folclorist, prin „transcrierea aidoma, moldovenească, şi nu aceea academică", se poate spune, cu aceeaşi îndreptăţire, despre colecţia inedită aflată la Biblioteca Academiei Române[1].

O mai dreaptă cinstire se cuvine atât poeziei originale a lui Ion Buzdugan, care, împreună cu alţi câţiva basarabeni „au însemnat mult în lupta de dezrobire culturală, dar şi politică de peste Prut", – cum a apreciat poetul Ion Pillat, cât şi colecţiei sale de folclor, care, împreună cu ineditele prezentate de noi, va arăta adevărata statură de folclorist a lui Buzdugan, situându-l alături de Gheorghe V. Madan, Petre V. Ştefănucă şi Nichita Smochină.

[1] Am scris pentru prima dată despre Ion Buzdugan în *Dicţionarul folcloriştilor,* în colaborare cu Sabina-Cornelia Srtroescu (1979, p. 101-102), articol pe care l-am reluat în *Dicţionarul etmologilor români* (I, 1998, p. 126-107) şi în ediţia a treia, revăzută şi mult adăugită (2006, p. 176).

BDD-A6772 © 2013 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 02:59:56 UTC)